

je *Como la città de Zara revellò ala città signoria de Venesia*. Ohranjena latinska in prevedena verzija pa nista neposredno odvisni, ker se v nekaterih podatkih razhajata. V prevedeni verziji manjkata dve poglavji latinske in končni dodatki, ki jih vsebuje ohranjena latinska inačica, odstopanja pa so tudi v samem besedilu. Primerjava obeh besedil kaže, da prevedena inačica skoraj ničesar ne dodaja k latinski, le nepomembne drobne pripombe, ki častijo Benetke in grajajo Zadar. V prevodu so izostale posamezne besede in celo vrste, v njem se pojavljajo banalne pomote in bistvene napake, v nekaterih primerih celi stavki niso razumljivi. Imenitno pomagalo k razumevanju vira je poglavje, ki v kratkem povzema vsebino vseh 41 poglavij Cronice Jadretine z dopolnili o kraju in času dogajanja in o akterjih, ki jih izvirnik ne omenja. Pojasnilu kriterijev edicij latinskega in ljudskega besedila sledita drug ob drugem oba prepisa. V obeh so označeni listi izvirnika, poglavja pa so oštevilčena s strani izdajateljev obeh rokopisov. Prepisoma sledi še prepis dodatkov latinske Cronice Jadrensis. Knjigo zaključujejo sezname objavljenih in neobjavljenih virov, seznam literature, ter seznama pojmov ter osebnih in krajevnih imen.

Tako pri objavi Obsidio Iadrensis kot Cronica Jadretina imamo opraviti z odličnima izdelkoma, čeprav se

po sestavnih delih nekoliko razlikujeta. Obsežni uvod, opremljen s podrobno kronologijo dogodkov in analizo jezika, je pri objavi Obsidio Iadrensis preveden tudi v angleščino, samo besedilo izvirnika pa v hrvaški jezik. Objavi je dodan faksimile rokopisa. Cronica Jadretina je glede prevodov in ponazoril skromnejša, zato pa v spremnih poglavjih k objavi prinaša dragocena in prepričljiva razmišljanja in analize: vsebinske in ideološke primerjave beneškega in zadrškega dojemanja dogodkov, razmišljanje o avtorstvu latinskega vira, opis tradicije besedila v ljudskem jeziku in še marsikaj.

Darja Mihelič

Zdenka Bonin & Deborah Rogoznica (2016):
KOPRSKA RODBINA GRISONI
IN NJENE SORODSTVENE POVEZAVE.
Koper, Pokrajinski arhiv Koper, 123 strani.

Po predstavitvi fonda rodbine Gravisi (1440–1933) v dvojezičnem katalogu iz leta 2012, sta Z. Bonin in D. Rogoznica uspeli v razmeroma kratkem času obdelati in predstaviti nič manj obsežen in dragocen fond rodbine Grisoni, ki je ob finančni podpori Ministrstva za kulturo Republike Slovenije, izšel pod naslovom »Koprska rodbina Grisoni in njene sorodstvene povezave«, Koper, Pokrajinski arhiv Koper, 2016.

Njun izbor rodbine Grisoni ni bil naključen, saj se je Pokrajinski arhiv Koper na določen način že leta 2013/14 vključil v projekt »Vloga in pomen plemiške družine Grisoni in njihove knjižne zbirke v kulturni dediščini Kopra« (projekt raziskav in objava arhivskega in knjižničnega gradiva Osrednje knjižnice Koper in Pokrajinskega arhiva Koper), ki je strnil okrog sebe vrsto strokovnjakov različnih profilov s področja humanističnih ved, tako z obalnega kot širšega slovenskega prostora.

Po srečnem naključju je namreč po izumrtju rodbine (1841) v Kopru ostala njihova dragocena knjižnica, ki jo od leta 1952 hranijo v Domoznanskem oddelku Osrednje knjižnice Koper, arhivsko gradivo pa v fondu Sabini-Grisoni predstavlja nadvse pomemben vir za spoznavanje zgodovine Kopra, kakor tudi širšega istrskega prostora.

Raziskave knjižnega in arhivskega gradiva, ki se sicer zrcalijo v izdanem katalogu obeh avtoric, naj bi tako strokovni kot širši javnosti predstavile ta izredno dragocen segment koprške kulturne dediščine, kakor tudi osebnost zadnjega potomca – grofa Francesca Grisonija – v kontekstu razsvetljskih nagibov, svetovljanstva in erudicije, ki sta oplajala tedanji intelektualni in kulturniški krog koprškega plemstva in bogatega meščanstva na prehodu med 18. in 19. stoletjem.

Rodbinski fond Sabini-Grisoni je bil po podatkih iz leta 1949, kot pojasnjujeta avtorici, po vsej verjetnosti hranjen v prostorih Ubožne ustanove (*Pio Istituto*

Grisoni). Del arhiva naj bi bil v prvem povojnem času (1945/46) izgubljen ali razprodan za star papir, kar pa se je arhiva ohranilo, ga je zbral in uredil tedanji upravnik Mestne knjižnice Benedetto Lonza.

Koprška mestna knjižnica je arhivski fond rodbine Grisoni s priključenim arhivom posesti v Dajli hranila do ustanovitve Mestnega arhiva Koper leta 1953, zaradi prisotnosti arhivskih dokumentov, ki se nanašajo na izumrlo rodbino Sabini, pa je poznan kot fond Sabini-Grisoni (1412–1947). Obsega 94 škatel arhivskega gradiva in predstavlja enega najbogatejših arhivskih fondov Pokrajinskega arhiva Koper.

Fond v svojih številnih dokumentih razkriva družbene okvire, na osnovi katerih so se oblikovale preživetvene strategije krvno povezanih plemiških rodbin. Čeprav so pripadniki večjih rodbin, ne glede na obliko volil, cerkvenim ustanovam zapuščali del svojega premoženja, je bila na osnovi fidejkomisa zemljiška posest dolga stoletja neodtujljiva. Nepremičnine so praviloma po moški liniji pripadale naslednikom rodbine, v njihovi odsotnosti pa je lahko po ženski liniji prešla na nove generacije. Grisoniji so s spretnostjo in nekoliko sreče skozi stoletja pridobivali in širili lastno premoženje ter ob začetku 19. stoletja postali ena najbogatejših in najpomembnejših istrskih plemiških rodbin.

Avtorici tako v katalogu sledita predvsem njihovim

sorodstvenim povezavam, s katerimi so znali spretno izbirati zavezništva in sorodstvene vezi znotraj Kopra, Istre, beneške *Terraferme*, Furlanije, Gorice in Trsta. Vse to je dvigalo ne le njihov ugled in socialni položaj, temveč je pripomoglo tudi k naraščanju njihovega premoženja.

Ob splošnem uvodnem orisu zakonskih zvez in poročnih običajev v Istri in Benetkah, avtorici spregovorita tudi o vlogi mestnih elit in pomenu koprskih plemiških rodbin, nato pa se posvetita vzponu rodbine Grisoni po njihovem prihodu v Koper ob koncu 14. stoletja, kjer kot začetnika rodbine označujeta Francesca Lorenza Grisonija, čeprav naj bi bila rodbina v koprski Veliki svet sprejeta šele leta 1431. Osrednji del njunih raziskav se nedvomno zrcali v poglavju, ki govori o sklepanju sorodstvenih vezi na osnovi ohranjenih poročnih pogodb. Tako sledimo najprej vezem s koprskima družinama Vergerio in Fini, nato pa z družinama Sabini in Gorizzutti, ki že razkrivata dimenzijo širših čezmejnih zavezništev med plemiškimi elitami, kar je bilo sicer značilno za obmejni prostor nekdanje beneške Istre. Končno sledijo še vezi z rodbinama Borisi in Brigido, medtem ko se je zadnji potomec, grof Francesco Grisoni, povezal rodbino Pola iz Trevisa, ki je sicer izvirala iz stare puljske plemiške rodbine Castro Pola.

V zaključnem delu kataloga se avtorici posvečata še dobrodelnemu delovanju Francesca Grisonija in njegove žene grofice Marianne Pola Grisoni ter knjižni in arhivski dediščini rodbine Grisoni.

Ob koncu sledi daljši povzetek v italijanskem jeziku ter seznam kratic, okrajšav ter pregled virov in literature. Skrbno in estetsko oblikovan katalog je popestren z bogatim in raznovrstnim slikovnim gradivom oziroma številnimi arhivskimi dokumenti, ki jim daje še poseben čar heraldično gradivo.

S katalogom in spremljajočo razstavo sta avtorici prav gotovo presegli njuno željo, da bi osvetlili manj znane življenjske poti in usode posameznih koprskih plemiških rodbin in njihovih družinskih članov, saj sta razgrnili dobršen del družbeno-ekonomske in socialne zgodovine Kopra tja od zgodnjega beneškega obdobja do sredine 19. stoletja, kar je spričo odsotnosti starega koprškega arhiva zelo pomembno, saj je s tem vsaj do neke mere možno kompenzirati praznino v starejši koprski zgodovini. Hkrati pa družinski arhivi, kar se potrjuje tudi na primeru rodbine Grisoni, omogočajo raziskave tudi na vseh tistih področjih, ki so bila doslej zanemarjena in prezrta ter s tem skorajda odsotna v našem lokalnem zgodovinopisju.

Salvator Žitko

